

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Постановка проблеми. Формування професійної іншомовної компетенції майбутніх фахівців є актуальним аспектом викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах. Нині увага науковців зосереджена саме на професіоналізації комунікативної компетенції іноземної мови, котра виявляється вкрай необхідною для освітньої та професійної мобільності студентів. Від випускників вищих навчальних закладів очікується не просто володіння англійською мовою на певному рівні, а здатність до адекватного використання іноземної мови відповідно до певної освітньої, дослідницької, наукової й професійної сфери. Знання англійської мови полегшують шлях до систематичного поповнення знань, самоактуалізації майбутнього фахівця, професійного удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На формування готовності майбутніх фахівців до іншомовного професійного спілкування постійно звертають свою увагу вітчизняні й зарубіжні науковці. Процес інтеграції системи вищої освіти України в освітній простір Європи спонукає до забезпечення студентів необхідним рівнем комунікативної іншомовної компетентності. Саме в такому контексті розглядають дану проблему такі науковці як О.Биконя, Л.Вікторова, Л.Куниця, І.Левчик, О.Тарнопольський, О.Тинкалюк, Г.Чередніченко, Л.Шапран та інші.

Водночас в іноземному науковому товаристві загальноприйнятним є термін «foreign language proficiency». Одними із перших науковців, котрі сфокусували увагу власне на необхідності пристосування викладання англійської до професійних потреб, були М.Халідей, А.Макінтош та П.

Стрівенс [9]. Пізніше їхні погляди набули широкого розповсюдження. Варто згадати імена Т.Хатчінсона та А.Вотерса [11], Т.Дадлі-Еванса [7]. Нині «Англійська для особливих потреб» - English for Specific Purposes (ESP) – є актуальною темою досліджень у всьому світі.

Метою статті є визначення дієвих засобів формування іншо/англомовної професійної компетентності майбутніх фахівців під час викладання курсу «англійська мова професійного спрямування» або «English for Occupational Purposes (EOP)».

Виклад основного матеріалу. Глобальна потреба в англійській мові як засобі світової комунікації в сферах науки, технології, освіти, ділового співробітництва та інших зумовила попит на особливий напрямок викладання англійської мови. Загальна англійська для побутових потреб виявляється нині менш затребуваною ніж курс англійської, який відповідає запитам тих, хто її вивчає. «Англійська для особливих потреб» - «English for Specific Purposes (ESP)» - намагається адаптуватися до потреб студентів, фахівців, науковців. У той самий час «Англійська для особливих потреб» розгалужується в літературі на «English for Science and Technology (EST) » - «Англійська для науки й технологій»; «English for Academic Purposes (EAP)» - «Англійська для наукових цілей» ; «English for Occupational Purposes (EOP)» - «Англійська для професійних потреб». Пізніше цей поділ поповнюється наступними підвидами: «English for Business and Economics (EBE)» - «Англійська для бізнесу та економіки», «English for Social Studies (ESS)» – «Англійська для суспільних досліджень» [5].

Вітчизняні науковці надають перевагу терміну «іншомовне професійне спілкування», яке є необхідним для здійснення іншомовної професійної діяльності. Дослідники вивчають суть даного поняття, його складники через призму іншомовної професійної комунікативної компетентності і погоджуються, що вона є складним багатокomпонентним явищем. О. Тинкалюк проаналізувала підходи вчених і дійшла висновку, що «іншомовна комунікативна компетентність є інтегральною характеристикою

професійної діяльності фахівця, яка охоплює такі підструктури: діяльнісну (знання, уміння, навички та способи здійснення професійної діяльності); комунікативну (знання, уміння, навички та способи здійснення професійного спілкування). Якщо компетентність характеризують знання, уміння, навички та способи організації спілкування, то компетенцію — здатність фахівця використовувати набуті знання, сформовані вміння тощо»[4]. І Секрет розглядає іншомовну комунікативну компетентність структурним елементом професійної компетентності майбутнього фахівця, «інтегральною особистісно-професійною якістю людини з певним рівнем мовної освіти, яка реалізується у готовності на певній основі до успішної, продуктивної та ефективної діяльності з використанням комунікативних та інформативних можливостей іноземної мови, забезпечує можливість ефективної взаємодії з оточуючим середовищем за допомогою відповідних мовних компетенцій» [3].

Іноземні науковці визнають, що проблема тлумачення поняття «foreign language proficiency» / «іншомовна компетентність» потребує досконалого вивчення. У США відповідно до шкали Державного департаменту іншомовна компетентність поділяється на 5 рівнів: 1 – елементарний; 2 – просунутий; 3 – професійний; 4 – досконалий; 5 – рідна або друга рідна мова [10]. Водночас загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти виокремлюють 6 рівнів: A1 – початковий; A2 – елементарний; B1 – середній; B2 – вище середнього; C1 – просунутий; C2 – майстерний або компетентний [6].

Після проведеного зіставлення та зважаючи на світові тенденції більш доречно й коректно все ж таки вести мову про «англомовну професійну компетентність», оскільки іншомовна комунікація нині передбачає саме англійську як мову міжнародного спілкування. Нині на практиці в ВНЗ здебільше викладається курс «Англійська мова професійного спрямування (АМПС)», котра виявляється аналогом міжнародного «English for Occupational Purposes (EOP)» / «Англійська мова для професійних потреб».

Т.Хатчінсон та А.Вотерс наголошують, що «Англійська для особливих потреб» - «English for Specific Purposes (ESP)» - є підходом до вивчення мови, а не кінцевим продуктом. Першочерговим є вивчення мови, а не власне сама мова [11]. М.Бракай [5] робить висновок, що «English for Specific Purposes (ESP)» виходить з потреби використовувати мову як засіб для полегшення досягнення успіху в професійній сфері. Водночас вона підкреслює, що зміст програм з вивчення англійської мови для професійних потреб студентами, які є новачками в професії, та тими, хто вже є фахівцями у певній сфері, але потребує іншомовної компетентності, відрізнятиметься. Також варто зважати на рівень володіння англійською мовою тих, хто навчається. Вчені погоджуються, що за низького рівня знань мови курс з її вивчення буде більше загального спрямування, ніж професійного. Проте за умови збігу потреб студентів з цілями курсу, він вважатиметься «Англійською для особливих потреб» - «English for Specific Purposes (ESP)»[13].

Англійська мова є необхідною в першу чергу для становлення спеціаліста, формування його як фахівця. Її вивчення вже не є метою чи самоціллю, але є засобом, котрий використовується для навчання, виконання певного завдання. У сучасному світі акценти змістилися, англійська виявляється інструментом для отримання знань й розвитку професійних навичок. Це повинно впливати, безсумнівно, й на мотивацію студентів щодо вивчення англійської мови. Необхідність виконання певного завдання за посередництвом англійської мови змушує до опосередкованого вивчення мови. Нині майбутнім фахівцям потрібна англійська мова, щоб заповнити прогалини знань, котрі можна знайти в англomовному інформаційному середовищі.

Власне аналіз потреб майбутніх фахівців виявляється наріжним каменем АМПС, від якого потрібно відштовхуватися при складанні програми з вивчення англійської мови професійного спрямування. Потреби з вивчення мови для різних спеціальностей можуть суттєво відрізнятися. Якщо для деяких професій на перше місце висувається потреба в англomовному

спілкуванні, то для інших першочергово потрібні дієві навички читання, щоб отримати доступ до англомовних підручників, наукових журналів, доповідей, он-лайн курсів, електронних інформаційних джерел. Для прикладу, в програмі дисципліни «English for psychologists and speech and language therapists»[8] вказується, що наприкінці курсу студенти повинні розуміти описові, аргументовані і наукові тексти в залежності від їхньої спеціалізації в психології та педагогіці, тому першочергово потрібно розвивати навички читання.

Також важливими для майбутніх фахівців є навички сприйняття і розуміння англійської мови на слух. Це можуть бути лекції, виступи чи дискусії англійською мовою, котрі стосуються їхньої галузі знань, а також вказівки, прохання, рекомендації й настанови керівництва, колег-іноземців, клієнтів і т.і. Навички письма необхідні студентам для реферування інформаційних джерел, написання анотацій, ведення конспектів, а також для подання заяв із працевлаштування, написання резюме, ділового листування, заповнення аплікаційних заяв на отримання гранту чи навчання за обміном. До комунікативних умінь майбутнього фахівця віднесемо користування відповідною термінологією в професійному спілкуванні; уміння приймати участь в дискусії на професійну тематику, виступати на конференціях із доповідями.

Для формування англомовної професійної компетентності студентів важливо пам'ятати про певні фактори, котрі мають особливий вплив на її результативність. Хатчінсон і Вотерс вказують, що способи опанування мовою є різними для дорослих і дітей, для тих, хто є початківцями у вивченні мови, і тих, хто опанував основи. При плануванні курсу АМПС слід брати до уваги матеріали чи підручники, методи навчальної діяльності, але особливу увагу приділяти створенню сприятливого навчального середовища, потребам студентів.

У науковій літературі є декілька термінів (проблемне навчання, кейс-стаді, метод проектів), які передбачають формування фахівця за рахунок

розв'язання проблемних ситуацій. В англomовній науковій літературі найбільш поширеним є вживання терміну PBL (The problem-based learning). PBL – навчання, яке ґрунтується на вирішенні проблемних ситуацій – вважається нині дієвим засобом формування англomовної професійної компетентності. Таке навчання відрізняється від проблемного навчання, хоча ці два вирази легко сплутати. У той час, як проблемне навчання спрямоване на розв'язання проблеми і відповідь є необхідною, у PBL проблема є стимулом до пошуку, і процес пошуку інформації для розв'язання чи обговорення варіантів ситуації переважає необхідність кінцевого результату.

Зважаючи на те, що нині вивчення англійської мови є засобом, котрий використовується для виконання певного завдання, можна зробити висновок щодо доцільності використання PBL для формування англomовної професійної компетентності. Намагаючись розв'язати певну проблему, пов'язану із майбутнім фахом, студенти розвивають навички читання та реферування під час пошуку необхідної інформації. Навички аудіювання та комунікативні здобуваються опосередковано під час обговорення й дискусії. Під час використання PBL для формування англomовної професійної компетентності фахова дисципліна вивчається через мову, а мова – через вирішення проблемної ситуації. Власне, інтеграція професійних потреб студентів та опанування мовою вважається важливою рисою PBL, котра виділяє цей метод формування професійної іншомовної компетентності поміж інших[12].

Висновки дослідження. Підсумовуючи вищесказане, доцільно вважати професійну іншомовну компетентність складовою частиною професійної компетентності фахівців. Англійська розглядається як засіб становлення й розвитку фахівця. PBL (навчання, яке ґрунтується на вирішенні проблемних ситуацій) вважається нами дієвим способом поєднання професійних потреб студентів із формуванням англomовної професійної компетентності. Використання англійської мови в якості засобу комунікації, джерела інформації для вирішення професійної проблеми опосередковано сприяє вивченню англійської мови.

Література

1. Левчик І. Ю. Огляд методів навчання іншомовного професійного спілкування майбутніх психологів у вітчизняній педагогіці / І. Ю. Левчик. // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Серія "філологія". – 2012. – С. 277–279.
2. Методика навчання англійської мови студентів-психологів: монографія / Тарнопольський О.Б., Кожушко С.П., Дегтярєва Ю.В., Кабанова М.Р., Безпалова Н.В. – Д.: Дніпропетр. університет імені Альфреда Нобеля, 2011. – 264 с.
3. Секрет І. В. Іншомовна професійна компетентність: проблема визначення [Електронний ресурс] / І. В. Секрет – Режим доступу до ресурсу: vuzlib.com.
4. Тинкалюк О. Сутність і структура іншомовної професійної есенції студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів / О.Тинкалюк // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2008. – Випуск 24. – С.53-63.
5. Bracaj M. Teaching English for Specific Purposes and Teacher Training / Morena Bracaj. // European Scientific Journal. – 2014. – С. 40–49.
6. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Cadre1_en.asp.
7. Dudley-Evans T. Developments in English for Specific Purposes: A multi-disciplinary approach. / T. Dudley-Evans. – Cambridge University Press, 1998.
8. English for psychologists and speech and language therapists <http://www.uclouvain.be/>
9. Halliday M. A. The linguistic Sciences and Language Teaching / M. A. Halliday, A. McIntosh, P. Strevens. – London: Longmans', 1964. – (Longmans' Linguistics Library).

10. Herzog M. An overview of the history of the ILR Language proficiency skill level descriptions and scale [Электронный ресурс] / Martha Herzog – Режим доступа до ресурсу: <http://www.govtilr.org/Skills/IRL%20Scale%20History.htm>
11. Hutchinson T. Waters A. English for Specific Purposes: A learner-centered approach. – Cambridge University Press, 1987.
12. Mamakou I. Project-Based Instruction for ESP in Higher Education [Электронный ресурс] / Irene Mamakou // IGI Global. – 2009. – Режим доступа до ресурсу: <http://biblio.uabcs.mx/html/libros/pdf/12/28.pdf>
13. Minodora O. S. English for Specific Purposes: Past and Present / Otilia Simion Minodora. // Annals of the “Constantin Brâncuși” University of Târgu-Jiu, Economy series. – 2015. – С. 222–224.

Annotation

The author of the article sought efficient methods to develop students' foreign language proficiency while teaching English for Occupational Purposes. Systematic review methodology was used to analyse the term «profesiyna inshomovna kompetentsiya» / «foreign language proficiency» and its components. The syllabus of the courses «English for Occupational Purposes (EOP)» was investigated as well.

According to the survey foreign language proficiency is a complex phenomenon which is an integrated part of specialists' professional competence. English is treated as a means of specialists' training. The knowledge of the language is not a goal but also a way to succeed in growing into an expert in a person's field of interest. At the same time the ambition to become a well-educated specialist helps students learn English. «English for Occupational Purposes (EOP)» is designed for adult learners who are expected to have basic knowledge of the language. Otherwise the course content might have tendency to be mostly general English.

While compiling the course «English for Occupational Purposes (EOP)» learners' language needs should be thoroughly determined. The problem-based learning (PBL) is regarded as an efficient method of developing foreign language proficiency. Trying to solve the problem related to their future profession, students use English as a source of information and a means of communication. Simultaneously this indirect way encourages learning English. Thus, learners' language and occupation needs are met.

Key words and phrases. foreign language proficiency, English for Occupational Purposes (EOP), problem-based learning (PBL)

Анотація

Автор статті здійснювала пошук ефективних методів формування професійної іншомовної компетентності студентів в процесі викладання англійської мови для професійних цілей. Для аналізу терміну «професійна іншомовна компетентність» і його компонентів була використана методика систематичного огляду літератури. Автор досліджувала зміст і цілі навчальних програми курсів «English for Occupational Purposes (EOP)» / «Англійська мова професійного спрямування(АМПС)».

Відповідно до проведеного дослідження професійна іншомовна компетентність являє собою складне явище, яке є складовою частиною професійної компетентності фахівців. Англійська розглядається як засіб підготовки фахівців. Знання мови є не лише метою, але й способом успішного становлення фахівця в сфері, котра його цікавить. У той самий час прагнення стати освіченим фахівцем допомагає студентам вивчати англійську мову. Курс «Англійська мова професійного спрямування» призначений для дорослих, у яких очікуються базові знання мови. Інакше зміст курсу може мати тенденцію до викладання в основному загальної англійської.

При складанні курсу «Англійська мова професійного спрямування (АМПС)» першочергово потрібно визначити мовні потреби студентів.

Проблемне навчання (PBL) розглядається як ефективний метод формування професійної іншомовної компетентності студентів. Намагаючись вирішити проблему, пов'язану з майбутньою професією, студенти використовують англійську мову в якості джерела інформації і засобу комунікації. Водночас це опосередковано сприяє вивченню англійської мови. Таким чином, задовольняються мовні та професійні потреби студентів.

Ключові слова і фрази. професійна іншомовна компетентність, англійська мова професійного спрямування(АМПС), проблемно-орієнтоване навчання (PBL).